

12. janúar 2019.

Til atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytisins.
postur@anr.is

Athugasemdir við drög að lagafrumvarpi um breytingar á ýmsum lögum sem tengjast fiskeldi (aðallega á ýmsum lagaákvæðum fiskeldislaga nr. 71/2008).

Athugasemdirnar eru sendar fyrir hönd eftirtalinna aðila:

Náttúruverndarsamtök Íslands

Náttúruverndarfélagið LAXINN LIFI

Nýtt „minkaslys“.

Um þessar mundir eru norskir strokulaxar úr sjókvíaeldi byrjaðir að veiðast í veiðiám landsins með óhjákvæmilegri skerðingu orðspors hreinnar náttúru. Norsku eldislaxarnir er sams konar fyrirbæri og minkurinn sem illu heilli var fluttur til landsins á fyrri hluta síðustu aldar og átti ekki að geta sloppið út í náttúruna. Allir vita hvernig það fór.

Einmitt þessa dagana stöndum við frammi fyrir sams konar umhverfisslysi og minkinn forðum.

Enn er tækifæri til að koma í veg fyrir nýtt „minkaslys“ – en tíminn er naumur.

A. Ný löggjöf um fiskeldi þarf m.a. að grundvallast á:

- a) Náttúruvernd og verndun villtra laxastofna.
- b) Landeldi eða lokuðum sjókvíum með ófrjóum eldisfiski.
- c) Sjókvíaeldi í opnum kvíum með erlendum og framandi stofnum verði alfarið bannað.
- d) Þegar byrjað sjókvíaeldi fái 3ja ára aðlögunartíma til að hætta starfsemi.
- e) Notkun framandi, erlendra laxastofna verði bönnuð.
- f) Útgáfu HAFRÓ á áhættumati erfðablöndunar eldislax við villta laxastofna án pólitískra inngrípa ráðherra eða inngrípa nýrrar leikmannanefndar, svokallað „samráðsvettvangs“. Viðmiðunarmörk áhættumats erfðablöndunar verði núll innblöndun (0%).
- g) Skyldu rekstraraðila til að taka umhverfistryggingar til að tryggja bótagreiðslur vegna hugsanlegs tjóns á viltum stofnum og lífríki (sem gert er ráð fyrir berum orðum í inngangi greinargerðar frumvarpsins að geti komið til). Einnig í þeim tilgangi að forða ríkissjóði frá háum skaðabótakröfum vegna leyfaútgáfu sem kann að leiða til stórbrotins umhverfistjóns og tjóns á eignum annarra aðila.
- h) Að eftirlit annist sjálfstæður eftirlitsaðili óháður leyfisútgefendum.
- i) Að ákvæði fiskeldislaga séu skýr og ótvíræð og forðist allsherjar ákvörðunarvald ráðherra í nánast öllum efnum, ýmist með eigin ákvörðunum eða í gegnum ótakmarkaða útgáfu reglugerða, allt að eigin mati. Nánast ótakmarkað ráðherravalda er fyrirskipað á meira en 20 stöðum í frumvarpsdrögunum.
- j) Að rekstrarleyfi verði tímabundin og ekki gefin út til eilífðar (ótímabundin leyfi).

B. Inngangur.

Markmið frumvarpsins

er sagt til að styrkja lagaumgjörð fiskeldis. Með því sé stuðlað að ábyrgu fiskeldi, þar sem sjálfbær þróun og vernd lífríkis er höfð að leiðarljósi á grundvelli vísinda og rannsókna. Ennfremur sé með frumvarpinu lagður grunnur að öflugu og skilvirku eftirliti með fiskeldi. Þá er stefna stjórnvalda sögð að gæta skuli ýtrrustu varúðar við uppbyggingu fiskeldis og byggja ákvarðanir stjórnvalda um framþróun fiskeldis á ráðgjöf vísindamanna. Fiskeldi skuli byggjast upp í sátt við umhverfið og það verði byggt á grundvallaratriðum um sjálfbæra þróun og verndun lífríkis svo koma megi í veg fyrir hugsanleg spjöll á villtum stofnum og lífríki. Undir þessar fyrirætlanir skal tekið. En sé þetta ætlunin í raun, er óhjákvæmilegt að fara þegar í stað eftir þeim ráðleggingum Erfðanefndar landbúnaðarins frá 7. Júní 2017 að koma í veg fyrir alla frekari útgáfu leyfa til sjókvíaeldis á laxi, b.m.t. þá tugi þúsunda tonna sem komin eru í formleg umsóknarferli.

Áhættumat HAFRÓ

Ráðgert er að lögfesta áhættumat HAFRÓ, sem ákvarðar sem ásættanlega a.m.k. í byrjun allt að 4% innblöndun eldisfisks í stofn villtra laxfiska í veiðivatni.

Áhættumatðið er í sjálfu sér ágæt og ákveðin tilraun til að setja mælikvarða á innblöndunarástand viðkomandi veiðivatns.

Enginn veiðiréttarhafi né náttúruunnandi getur þó fallist á annað en enga innblöndun sem ásættanlega. Þá tekur áhættumatið ekki á gífurlegum úrgangi frá eldinu, sem nágrannabyggðarlög eldisins munu finna fyrir fljótlega eftir að starfsemi byrjar.

„Samráðsvettvangur“: Aðför að HAFRÓ og vísindalegum grundvelli áhættumats.

Hin nýja 7 manna nefnd, sem gert er ráð fyrir að setja á stofn samkvæmt 2. gr. frumvarpsins er furðuleg hugmynd miðað við yfirlýst markmið lagasetningarinnar og stefnuviflýsingu ríkisstjórnarinnar: „Fiskeldi þarf að byggja upp með ýtrrustu varúð í samræmi við ráðgjöf vísindamanna, þannig að líffræðilegri fjölbreytni verði ekki ógnað.“

Síðan segir í frumvarpinu, að greindur „samráðsvettvangur“, sem ráðherra skipar, skuli vera stjórvöldum til ráðgjafar vegna málefna fiskeldis. Í því felist meðal annars að leggja mat á forsendur og úrvinnslu beirra gagna sem áhættumat erfðablöndunar byggir á.

Samkvæmt 7. gr. a. (6.gr.a.) frumvarpsins skal Hafrannsóknastofnun byrja á því að leggja tillögu að áhættumatinu fyrir „samráðsvettvanginn“ ásamt öllum gögnum sem áhættumatið byggist á. Þegar álit samráðsvettvangsins um tillögu HAFRÓ liggur fyrir, skal stofnunin taka rökstudda afstöðu til álitsins og eftir atvikum endurskoða tillögu sína.

Loks skal ráðherra staðfesta áhættumatið að fengnu áliti samráðsvettvangsins og afstöðu HAFRÓ. Í ofanálag er ákvæði um að ráðherra geti með reglugerð sett nánari ákvæði um útgáfu, notkun og framkvæmd áhættumats erfðablöndunar, svo sem um málsmæðferð við útgáfu áhættumatsins, útgáfu rekstrarleyfa og mótvægisáðgerðir vegna erfðablöndunar. Og loks til að HAFRÓ komist ekki upp með sjálfstæða vísindalega niðurstöðu sína, ef hún fellur ekki í kramið, er gerð sú tillaga í 22. gr. frumvarpsins (e.(V.)), að stofnunin skuli leggja tillögu að endurskoðuðu áhættumati fyrir samráðsvettvanginn innan tveggja mánaða eftir að lögin taka gildi. Þar með er nánast útilokad að fyrra áhættumat fái að standa.

Þessi dæmalausa hugmynd um vísindastörf HAFRÓ er fullkominn niðurlæging og hrein aðför að stofnuninni og vísindalegum grundvelli áhættumatsins.

Með hliðsjón af þessari furðulegu tillögu ráðuneytisins er hér gerð sú tillaga, að öll ákvæði varðandi hinn svonefnda „samráðsvettvang“ falli niður og HAFRÓ verði treyst til að ákvarða áhættumat erfðablöndunar með sjálfstæðum hætti eins og stofnunin hefur gert fram til þessa og án íhlutunar pólitíksks ráðherra og „leikmanna“ hins svonefnda „samráðsvettvangs.“

Að lappa upp á úrelt og ófullkomin lög

Með framkomnu frumvarpi til breytinga á fiskeldislögum nr. 71/2008 er verið að lappa upp á ófullkomin og úrelt lög með breytingum á einstökum sundurlausum lagagreinum og viðbótum og niðurfellingum. Lög sem fyrirhugað var að endurskoða í heild samkvæmt bráðabirgðaákvæði IV. í lögum nr. 49/2014, sem mælti svo fyrir, að endurskoða skyldi löginn innan 18 mánaða frá 16. maí 2014 að telja. Þar var svo fyrir mælt, að við endurskoðunina skyldi m.a. hugað að vistfræðilegum þáttum og innleiðingu ýtrrustu umhverfisstaðla í starfsemi fiskeldisfyrirtækja. Framkomið frumvarp gengur í meginatriðum þvert á fyrirmæli Alþingis í greindu bráðabirgðaákvæði IV. sem og á stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnarinnar og er síst vænlegt til að byggja upp sjókvíaeldi í sátt við umhverfið.

Hvergi er getið höfundar framkomins frumvarps, Rýrir trúverðugleika bess.

Lög nr. 49/2014 um ýmsar breytingar á fiskeldislögunum nr. 71/2008 voru samkvæmt upplýsingum í greinargerð samin af nefnd, sem skipuð var Valdimar I. Gunnarssyni, sjávarútvegsfræðingi, sem unnið hefur í mörg ár fyrir fiskeldisfyrirtæki, og Guðbergi Rúnarssyni, verkfræðingi og til margra ára framkvæmdastjóra Landssambands fiskeldisstöðva, ásamt fulltrúum frá umhverfisráðuneyti og atvinnuvegaráðuneyti. Landssamband veiðifélaga og náttúruverndarsamtök fengu enga aðkomu að lagasmíðinni 2014 né að gerð hins nýja frumvarps.

Skorað er á atvinnuvega- og nýsköpunarráðuneytið að hlutast til um samningu nýrrar heildarlöggjafar um fiskeldi á grundvelli nýrrar stöðu fiskeldisins með hliðsjón af nýjustu ráðleggingum vísindamanna og reynslu m.a. í norsku fiskeldi og náttúruvernd. Að undirbúningi nýrrar löggjafar komi m.a. fulltrúar veiðiréttarhafa, Náttúruverndarsamtaka Íslands, Náttúruverndarfélagsins Laxinn lifi og Verndarsjóðs villtra laxastofna (NASF).

Brýn nauðsyn er að bíða að sinni með núverandi lagafrumvarp. Semja þarf heildarlög samkvæmt áðurgreindri stefnu Alþingis frá 2014, þar sem gengið er út frá nýrri framtíðarsýn. Fiskeldi, sem skaðar ekki aðra starfsemi sem fyrir er í landinu og náttúru landsins með erfðamengun, lúsaferi, sjúkdómssmiti og óheyrilegum úrgangi í opið haf. Sú framtíðarsýn er um landeldi og lokaðar kvíar með ófrjóum fiski. Slík þróun er nú hafin í Noregi og víðar, þar sem mönnum er ljóst, að eyðilegging náttúruauðlinda og umhverfisspjöll gengur ekki lengur. Minnt er á alvarlegt vírussmít í hrognum frá Stofnfishi, sem sérfræðingar uppgötvuðu nýlega í tvígangi í eldi í Washingtonríki í USA. Eftirlitsaðilar fyrirskipuðu eyðingu allra laxaseiða frá þessum stóra og helsta hrognaframleiðanda á Íslandi.

Samtök atvinnurekenda í Noregi (Norsk Industry) hafa nýlega gefið út sína framtíðarsýn um fiskeldi í Noregi (Roadmap for the Aquaculture Industry) í samvinnu við m.a. eldisfyrirtækið Marine Harvest. Þar eru sett þau markmið, að innan 5 ára verði eingöngu notuð ný tækni í eldi sem tryggi að engar sleppingar verði á eldisfiski (Escape-proof installations by 2024) og innan 8 ára tryggi ný tækni að engin lús magnist upp í eldi í Noregi (Sea lice-free installations by 2027). Óviðunandi er, að eldi hér á landi, sem að meirihluta er í eigu norskra fyrirtækja, verði byggt á úreltri tækni og markmiðum.

Þá er rétt að nefna, að starfsemi Skipulagsstofnunar og leyfisveitendanna Umhverfisstofnunar og Matvælastofnunar hefur vægilega sagt verið með verulegum annmörkum og ekki í samræmi við ákvæði stjórnsýslulaga. Þörf er að koma vinnubrögðum og starfsemi þeirra í rétt horf.

C. Helstu athugasemdir við frumvarpið.

1. „Samráðsvettvangur“

Hin nýja nefnd, sem kölluð er samráðsvettvangur og sem tillaga er gerð um í 2. gr. frumvarpsins er hrein aðför að Hafrannsóknastofnun og vísindalegum grundvelli áhættumats erfðablöndunar eins og fjallað er um í Inngangi hér að framan.

Gerð er tillaga um niðurfellingu á öllum ákvæðum frumvarpsins um þessa furðulegu nefnd og hlutverk hennar. Hér er aðallega um að ræða 2. gr., 7. gr. a. (eins og við á) og bráðabirgðaákvæði frumvarpsins í 22 gr. e.(V.).

2. Skorað er á ráðuneytið að kynna sér stöðuna í Noregi, þar sem fiskeldi á sér nokkuð langa sögu með dýrkeyptum afleiðingum fyrir villta laxastofna, vistkerfi hafssins og náttúruvernd.

Þar í landi er áherslan núna lögð á að sameinast um framtíðarsýn, þar sem allt eldi verði í lokuðum kerfum til að lágmarka eða útiloka erfðablöndun, lúsaþár og umhverfismengun. **Enga slíka framtíðarsýn er að finna í frumvarpinu.** Þar virðist byggð á úreltum hugmyndum um opnar sjókvíar, sem ekki fást lengur ný leyfi fyrir í Noregi og hafa verið bannaðar m.a. í Svíþjóð og Alaska og með nýlegum lögum í Washingtonríki í USA.

3. Mótmælt er fyrirætlunum í frumvarpinu, að rekstrarleyfi verði gefin út til eilífðar (ótímabundin leyfi), sbr. 11. gr. Skorað er á ráðuneytið að láta semja lögfræðiálit, t.d. hjá Lagastofnun Háskóla Íslands, um heimild til ótímabundinnar leyfaútgáfu.

Síðan er tillaga um 16 ára gildistíma annarra rekstrarleyfa en uppboðsleyfanna. Í núgildandi fiskeldislögum er gildistíminn til 10 ára eða styttri tíma. Er einhver eðlileg ástæða til að lengja þann gildistíma?

Bent er á að bæta hér inn ákvæði svipuðu og í 1. gr. laga um stjórn fiskveiða nr.116/2006: „Hafsvæði utan netlaga og nýtingarréttur þeirra er sameign íslensku þjóðarinnar. Úthlutun leyfa samkvæmt lögum þessum myndar ekki eignarrétt eða óafturkallanlegt forræði einstakra leyfishafa.“

Síðan vantar ákvæði, að óheimilt sé að gefa út rekstrarleyfi, ef umhverfisáhrif framkvæmdar eru neikvæð að áliti Skipulagsstofnunar, Hafrannsóknastofnunar eða Umhverfisstofnunar.

4. Bent er á, að einstaklingsbundin afnot hafssins til sjókvíaeldis utan netlaga og innan landhelgi eru óheimil skv. 40. gr. stjórnarskráinnar. Kanna verður nákvæmlega um lögmaðið.

Er skorað á ráðuneytið að láta semja lögfræðiálit um einstaklingsbundin afnot hafssins til fiskeldis í opnum sjókvíum.

5. Mótmælt er innrás sjókvíaeldis erlendra auðhringa bakdyramegin inn í íslenska landhelgi í gegnum íslensk skráð hlutafélög. Kanna þarf hvort meirihluta eign útlendinga í eldisfyrirtækjum standist stjórnarskrá og gildandi lög um aðgengi að notkun sjávar í íslenskri landhelgi. Norskur eigandi Arnarlax hefði þurft að borga heima hjá sér 25 milljarða króna fyrir 10.000 tonna eldisleyfi sitt í Arnarfirði. Hér nánast ekkert.

Ekkert er nefnt í frumvarpinu um erlenda eignaraðild sjókvíaeldisins.

Full ástæða er til að skoða innrás norska eldisfyrirtækja á íslenskt forráðasvæði með nánast ókeypis afnotum auðlinda hafssins innan íslenskrar landhelgi. Og til samanburðar skoða bann erlendra aðila til fiskveiða á þessu sama íslenska hafsvæði.

Þá er full ástæða til að ráðuneytið gerði grein fyrir fyrrkomulagi og réttindum erlendra aðila til þátttöku bæði í færeysku og norsku sjókvíaeldi.

6. Bent er á ráðleggingar Erfðanefndar landbúnaðarins 2017, þar sem segir:
„**Nefndin ráðleggur stjórnvöldum að koma í veg fyrir alla frekari útgáfu leyfa til sjókvíaeldis á laxi, þar með talið þá tugi þúsunda tonna sem komin eru í formleg umsóknarferli.**“ Ef laxeldið á að grundvallast á vísindum og ráðgjöf vísindamanna eins og segir í stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar (sjá 1. og 2. tl. í Inngangi greinargerðar frumvarpsins), er óhjákvæmilegt að fylgja ráðleggingum vísindamanna erfðanefndarinnar. Þá er bent á yfirlýsingu vísindamanna Hafrannsóknastofnunar, að allar laxveiðiár landsins séu í áhættu hvar sem eldið er staðsett. Hvergi í greinargerð frumvarpsins er minnst á þessar ráðleggingar vísindamanna Erfðanefndar landbúnaðarins eða yfirlýsingu vísindamanna HAFRÓ.
7. Óhæfileg matsskylda er lögð á ráðherra: Er með sérstakt mats- og ákvörðunarvald eða skyldu á meira en 20 stöðum í frumvarpinu. Ættu ákvæði laganna ekki að vera svo skýr, að ekki þurfi að koma til þess, að einhver ráðherra þurfi að meta eða kveða upp úr um ótal framkvæmdaatriði eldisiðjunnar?
8. Í 3. gr. frv. er gert ráð fyrir úthlutun eldissvæða með uppboði eftir að HAFRÓ hefur skipt upp viðkomandi hafsvæði. Ekki er ljóst hvort slíkt er heimilt skv. stjórnarskrá sbr. 3. tl. að ofan.
Uppboðsleið er nánst ótæk þegar af þeiri ástæðu, að ekki er hægt að gera ráð fyrir fleiri en 2-3 mögulegum bjóðendum. Slíkt opnar fyrir óeðlilega samráðsmöguleika. Ennfremur liggar fyrir að flestum mögulegum eldissvæðum hefur nú þegar verið úthlutað. Eðlilegra er að líta hér til Noregs varðandi gjaldtöku með föstu auðlindagjaldi á hvert leyfistönn í sjókvíaeldi, enda eru norsk eldisfyrirtæki orðin meirihluta eigendur nánast alls sjókvíaeldis sem byrjað er og sem er í leyfisferli hér á landi. Í Noregi er nú krafist um NOK 190.000, (=2,5 milljón ISK) fyrir hvert tonn leyfis í auðlindagjald áður en rekstur hefst, (sem gera 25 milljarða fyrir 10.000 tonna eldi, sjá 5.tl. að framan). Nauðsynlegt er að setja nú þegar ákvæði um auðlindagjald í fiskeldislögin. Engin frambærileg ástæða er til að bíða eftir sérstakri lagasetningu þar um.
Minni fyrirhöfn er að setja strax ákvæði um auðlindagjald fiskeldislögin sjálf, en t.d. flókin ákvæði um vafasamar stjórnvaldssektir, sem gerð er tillaga um í frumvarpinu.
9. MAST er óhæf til eftirlits, enda fellur það faglega ekki að starfsemi MAST að eigin sögn og til eftirlits hefur stofnunin verið vanbúin. Leyfisútgefendur eins og Matvælastofnun og Umhverfisstofnun og matsaðilar eins og Hafrannsóknastofnun eru eðli mál samskvæmt óhæfir sem eftirlitsaðilar, en eftirlit með laxeldisíðjunni verður að stórefla.
Fiskistofa býr yfir mannafla um allt land í eftirlitsstörfum sínum og ætti að hafa skýrt umboð og frumkvæði til eftirlits með fiskeldi í sjókvíum eins og nú gildir um eftirlit hennar með sjávarútvegsstarfsemi. Gerð er tillaga um að Fiskistofu verði falið að sjá um allt eftirlit með Fiskeldisstarfsemi að meðtöldu umhverfiseftirliti Umhverfisstofnunar varðandi mengun.
Mótmælt er þeiri tillögu að innleiða svokallað innra eftirlit, sem þýðir á mæltu máli að eldisfyrirtæki hafi eftirlit með sjálfum sér. Fráleitt er að gera tillögu um slíkt minnkað eftirlit.
10. Einungis getur sátt orðið um eldið með því að allt nýtt eldi verði í lokuðum kerfum á landi og í byrjuðu sjókvíaeldi verði strax skipt út frjóum eldisfiski fyrir ófrjóan. Þegar byrjað sjókvíaeldi fái síðan að hámarki 3ja ára aðlögunartíma til að leggja niður opið sjókvíaeldi. Enginn veiðiréttarhafi eða náttúruunnandi getur samþykkt heimild til allt að 4% innblöndunar norskra eldislaxa í villta laxastofna.
Engin innblöndun (0%) er skýr og ófrávíkjanleg krafa.

11. Nú þegar eru komnar meira en 10 milljónir norskra eldislaxa í opnar sjókvíar á Vestfjörðum og Austfjörðum og bíða sem tímasprengjur í náttúru landsins eins og fréttir af óveðri, sjávarkulda, slysum og óhöppum síðustu mánaða staðfesta. Þenn er hægt að bjarga villtum laxastofnum með því að stöðva sjókvíaeldið og flytja það upp á land. Skorað er á ráðherra og Alþingi að koma í veg fyrir annað „minkaslys“ í náttúru landsins. Það tókst ekki á sínum tíma, en nú er tækifæri til að bjarga villtum laxastofnum, áður en það verður of seint.
12. Hvergi er fjallað um þá brýnu nauðsyn að sjókvíaeldisfyrirtæki taki umhverfistryggingar, enda þótt staðfest sé að eldið skaði eignir annarra aðila og lífríkið. Verði eldisfyrirtæki gjaldþrota er að engu að ganga fyrir þá sem hafa orðið fyrir skaða af rekstri viðkomandi eldis. Eldisfyrirtækin tryggja sig sjálf fyrir hvers konar tjóni á eldisbúnaði og strokfiski úr kvíum sínum, en fást ekki til að taka umhverfistryggingar vegna tjóns annarra aðila vegna starfseminnar. Setja þarf ákvæði í fiskeldislögin um skyldu til umhverfistrygginga til viðbótar við núverandi skyldutryggingu til að hreinsa upp kvíar og tól, ef eldisfyrirtæki fer í þrot. Nánast öruggt má telja, að ríkissjóður verði skaðabótaskyldur vegna tjóns, sem leiða kann af leyfaútgáfu ríkisstofnana til reksturs sjókvíaeldis, sem fyrirséð er að muni valda öðrum aðilum tjóni.
13. Nauðsynlegt er að stjórnvöld geri sér grein fyrir gífurlegri úrgangsmengun sjókvíaeldisins. Ekkert er minnst á slíkt í frumvarpinu. Sem dæmi skilar 10.000 tonna sjókvíaeldi árlega 5.000 tonnum af saur og fóðurleifum í hafið. Má nærri geta hvernig slíkt getur skaðað búsvæði nytjafiska, sem aðallega eru inni á fjörðum landsins að ekki sé minnst á eyðingu skeldýra. Samkvæmt norskum heimildum (Statens Forurensningstilsyn 2009) er úrgangur í sjó frá t.d. 10.000 tonna eldi áætlaður eins og skolprárennsli frá 165.000 manna byggð. Sjókvíaeldi eru einu matvælaframleiðslufyrirtæki hér á landi, sem er í framkvæmdinni leyft að demba óatalið öllum úrgangi óreinsuðum í sjóinn. Minnt er hér á ákvæði laga nr. 33/2004 um varnir gegn mengun hafs og stranda og enn fremur ákvæði reglugerðar nr. 550/2018 um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit, sem og ákvæði reglugerðar nr. 798/1999 um fráveitur og skolp. Umhverfisstofnun hefur m.a. það hlutverk að vernda náttúruna fyrir þessum vágesti.
14. Ómálefnalegt og einkennilegt ákvæði er í 4. gr. frv. að umsækjandi skuli afhenda MAST bæði umsókn um starfsleyfi Umhverfisstofnunar og rekstrarleyfi MAST. Eðlilegra er að þessar tvær umsóknir skuli afhenda sjálfstætt til hvorras stofnunar. Nauðsynlegt er að hafa þann hátt á umsóknum og afgreiðslu leyfa þessara tveggja stofnana, að hvor í sínu lagi fullnægi skyldu sinni til sjálfstæðrar og óháðrar rannsóknar og rökstöðji niðurstöðu sína sjálfstætt. Engin þörf er síðan að afhenda starfsleyfi og rekstrarleyfi samtímis og að MAST afhendi bæði leyfin. Í 12. gr. frv. er óeðlilegt ákvæði, að MAST og Umhverfisstofnun skuli auglýsa tillögu að rekstrarleyfi og starfsleyfi samtímis. Hvorri þessara tveggja stofnana auk Skipulagsstofnunar ber að rannsaka sjálfstætt allar forsendur málsins og taka síðan sjálfstæða rökstudda afstöðu. Þá er hálfóskiljanlegt ákvæði í 2.mgr. 12. gr. frv. þar sem segir að Umhverfisstofnun, umsækjanda um rekstrarleyfi og þeim sem athugasemdir hafa gert skuli tilkynnt um afgreiðslu rekstrarleyfis. Af hverju þessa tilkynningu MAST til Umhverfisstofnunar? Þá er athugasemda frestur til MAST ákveðinn 4 vikur, en fram til þessa hefur verið unnið með 6 vikna fresti og er síst þörf á að stytta þær 6 vikur. Varðandi umfjöllun hvorras þessara stofnana um sitt leyfi, er óviðunandi, að Umhverfisstofnun vinni ekki sjálfstætt og óháð allt frá umsókn til útgáfu starfsleyfis.

15. Ákvæði er í 17. gr. um „títabundnar“ rannsóknir HAFRÓ. Af hverju títabundnar? Og af hverju er skylda til samráðs hér við MAST og Umhverfisstofnun? Eiga vísindamenn HAFRÓ ekki að vera sjálfstæðir í sínum rannsóknum? Heimild til birtingar upplýsinga í 17. gr. þarf síðan að vera skylda en ekki heimild. Hvað er síðan meint hér með réttaráhrifum opinberrar birtingar? Og hvaða „tilteknu upplýsingum“ getur ráðherra ákveðið að halda leyndum? Er ekki eðlilegt að það liggi ljóst fyrir?
16. Ákvæði er í 21. gr. frv. um stjórvaldssektir. Gildi slíkra refsiákvæða fyrir stjórnsýslustofnanir er almennt talið vafasamt. Þá er ásetningur hér lagður að jöfnu við gáleysi, sem er furðuleg lagasmíð. Hér kemur fram, að gert er ráð fyrir að MAST geti heimilað innflutning á notuðum eldisbúnaði sbr. 15.tl. 20. gr. frumvarpsins. Bann 20. gr. fiskeldislaganna um notaðan eldisbúnað þarf að verða fortakslaust með lagfæringu á þeirri grein sem og 21. gr. frv. Þá getur MAST varla talist hæf til að setja nánari reglur um sættir eftir að sektir hafa verið ákveðnar af sömu sfofnun sbr. 21. gr. frv.

D. Um Erfðanefnd landbúnaðarins, Umhverfisstofnun og Matvælastofnun. (17. – 19. tl.)

17. Erfðanefnd landbúnaðarins.

Eins og nefnt er í 5. tl. að ofan, þá er hvergi í frumvarpinu né greinargerðinni getið þeirra mikilvægu ráðlegginga Erfðanefndar landbúnaðarins til stjórvalda 7. júní 2017 að stöðva skuli allar leyfisveitingar til laxeldis í sjókvíum með frjóum laxi af erlendu uppruna. Í áskorun nefndarinnar segir m.a. orðrétt:

„Nefndin ráðleggur stjórnvöldum að stöðva útgáfu leyfa til laxeldis í sjókvíum a.m.k. þar til nánari þekkingar hefur verið aflað á umhverfisáhrifum núverandi eldis í sjó að meðtöldu því sem þegar hefur verið leyft.“

Síðan vísar erfðanefndin í stefnumótun hennar 2014-2018 og segir:

„Þegar stefnumótunin var gerð árið 2014 hafði framleiðslan á eldislaxi verið um 3.000 tonn á árinu á undan en starfsleyfi höfðu verið gefin út fyrir um 20.000 tonna framleiðslu. Ársframleiðslan árið 2016 var á hinn bóginn 8.400 tonn (MAST 2017), starfsleyfi hafa verið gefin út fyrir rúmlega 40.000 tonna eldi og í farvatninu eru umsóknir fyrir allt að 150.000 tonna framleiðslu. Forsendur eru því gjörbreyttar frá 2014 og full ástæða til að staldra við og afla nánari þekkingar á mögulegum afleiðingum áður en leyfi er gefið fyrir margfaldri aukningu eldis í sjókvíum.“

Þá segir nefndin: „Að mati Erfðanefndar landbúnaðarins er frekari útgáfa leyfa til eldis á frjóum laxi af erlendum uppruna óforsvaranleg miðað við stöðu leyfisveitinga og skort á upplýsingum um áhrif eldisins á villta laxastofna í íslenskum ám. Nefndin ráðleggur stjórnvöldum að koma í veg fyrir frekari útgáfu leyfa til sjókvíaeldis á laxi, þ.m.t. þá tugi búsunnda tonna sem komin eru í formleg umsóknarferli.“

Erfðanefnd landbúnaðarins er sérfræðinganeftnd skipuð af sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra og hefur það verkefni m.a. að veita ráðgjöf til hagsmunaaðila og stjórvalda um varðveislu og nýtingu erfðaauðlinda í landbúnaði, og falla ferskvatnsfiskar bar undir. Í Erfðanefndinni sitja helstu erfðafræðingar og líffræðingar landsins.

Eins og að ofan greinir er hvergi minnst á ráðleggingar Erfðanefndarinnar í umræddu frumvarpi eða í meðfylgjandi greinargerð og ber frumvarpið ekki með sér að reynt sé að fara eftir ráðleggingum nefndarinnar að neinu leyti.

18. Hlutverk og verkefni Umhverfisstofnunar.

Frumvarpið gerir ráð fyrir, að Umhverfisstofnun muni áfram gefa út starfsleyfi andstætt fyrirætlun í fyrri drögum ráðuneytisins að fella niður starfsleyfisútgáfu stofnunarinnar. Útgáfa starfsleyfis er hið lögboðna ferli fyrir atvinnurekstur sem hefur í för með sér mengun samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir nr. 7/1998.

Hlutverk og verkefni Umhverfisstofnunar samkvæmt lögum nr. 90/2002 um Umhverfisstofnun er m.a. að beita sér fyrir verndun og sjálfbærri nýtingu auðlinda. Á stefnuskrá hennar er m.a. að bera ábyrgð á villtum dýrastofnum, sem ber að vernda og hinni einstöku náttúru Íslands. Þar eru nefnd neikvæð áhrif mengunar og margvíslegrar efnanotkunar á umhverfi og heilsu. Þá er sérstaklega nefnt um hreint haf og vatn, að allt vatn á Íslandi uppfylli gæðamarkmið um hreinleika og lífvænleika. Hafið umhverfis landið burfi að vera hreint.

Varðandi náttúru landsins er tiltekin verndun lífríkisins fyrir komandi kynslóðir og sjálfbær og skilvirk nýting auðlinda, svo sem villtra dýrastofna. Áhersla er lögð á gegnsæi og rétt almennings til upplýsinga og að stofnunin leiti samstarfs við almenning og hagsmunaaðila og að stofnunin beri umhyggju fyrir umhverfinu.

Varðandi hin ýmsu lög og reglugerðir, sem varða starfsemi Umhverfisstofnunar og skyldur hennar skulu hér til glöggunar nefnd nokkur laga- og reglugerðarákvæði, sem Umhverfisstofnun er skylt að fylgja:

- a. Lög um hollustuhætti og mengunarvarnir nr. 7/1998 og reglugerðir nr. 550/2018 um losun frá atvinnurekstri og mengunarvarnaeftirlit og nr. 798/1999 um fráveitur og skolp. Umhverfisstofnun ber að hlíta nefndum laga- og reglugerðarákvæðum varðandi útgefin starfsleyfi.
- b. Lög um varnir gegn mengun hafs og stranda nr. 33/2004. Markmið laganna er að vernda hafið og strendur landsins gegn mengun og athöfnum sem stofnað geta heilbrigði manna í hættu, skaðað lifandi auðlindir hafsins og raksað lífríki þess, spillt umhverfinu eða hindrað lögmæta nýtingu hafs og stranda. Lögin gilda um hvers konar starfsemi sem tengist atvinnurekstri og framkvæmdum, þar á meðal eldi sjávar- og ferskvatnslífvera, svo sem sjókvíaeldi, sem er ein þeirrar starfsemi, sem getur valdið bráðamengun á hafi eða ströndum.
- c. Lög um umhverfisábyrgð nr. 55/2012. Markmið laganna er að tryggja að sá sem ber ábyrgð á umhverfistjóni af völdun atvinnustarfsemi eða yfirvofandi hættu á slíku tjóni komi í veg fyrir tjón eða bæti úr tjóni ef það hefur orðið og beri kostnað af ráðstöfunum sem af því leiðir í samræmi við greiðslureglu umhverfisréttarins (að mengarinn borgi). Gilda lögin um umhverfistjón, sem valdið er við atvinnustarfsemi sem fellur undir II. viðauka, þar á meðal fiskeldi, eða yfirvofandi hættu á umhverfistjóni af völdum slíkrar starfsemi. Einnig gilda lögin um umhverfistjón á vernduðum tegundum (þar á meðal laxfiskum). Með þessum lögum var innleidd tilskipun 2004/35/EB um umhverfisábyrgð í tengslum við varnir gegn umhverfistjóni og úrbætur vegna þess.
- d. Lög um náttúruvernd nr. 60/2013. Markmið þeirra er að vernda til framtíðar fjölbreytni íslenskrar náttúru, þar á meðal líffræðilega og jarðfræðilega fjölbreytni og fjölbreytni landslags. Einnig miða lögin að vernd og sjálfbærri nýtingu auðlinda og annarra náttúrugæða. Þá skal sérstaklega nefnd hin mikilvæga varúðarregla 9. gr. laganna, sem gæta skal sérstaklega við leyfisveitingar. Hún hljóðar þannig:

„Þegar tekin er ákvörðun án þess að fyrir liggi með nægilegri vissu hvaða áhrif hún hefur á náttúruna skal leitast við að koma í veg fyrir mögulegt og verulegt tjón á náttúruverðmætum. Ef hætta er á alvarlegum eða óafturkræfum náttúruspjöllum skal skorti á vísindalegri þekkingu ekki beitt sem rökum til að fresta eða láta hjá líða að grípa til skilvirkra aðgerða, sem geta komið í veg fyrir spjöllin eða dregið úr þeim.“

Til einföldunar er varúðarreglan oft stytt í „að náttúran skuli njóta vafans.“

- e. Lög um fiskeldi nr. 71/2008. Markmiðsákvæði 1. gr. laganna segir m.a. „að tryggja skuli verndun villtra nytjastofna og koma skuli í veg fyrir hugsanleg spjöll á villtum nytjastofnum og lífríki þeirra og tryggja hagsmuni þeirra, sem nýta slíka stofna.“

Síðan segir í 2. mgr 1.gr. fiskeldislaganna: „Við framkvæmd laga þessara skal þess ávallt gætt að sem minnst röskun verði á vistkerfi villtra fiskstofna og að sjálfbærri nýtingu þeirra sé ekki stefnt í hættu.“ Í athugasemdu við þessa lagagrein í greinargerð frumvarpsins sem varð að lögum nr. 71/2008 segir: „Á hinn bóginn er það skýrt og endurspeglast að sínu leyti í markmiðsyfirlýsingu 2. mgr. og fleiri greinum frumvarpsins að vöxtur og viðgangur atvinnugreinarinnar [fiskeldis] má ekki gerast á kostnað viðgangs og nýtingar villtra fiskstofna. Í þessari takmörkun felst í raun að þegar ekki fara saman annars vegar hagsmunir þeirra sem veiðirétt eiga samkvæmt lax- og silungsveiðilögum og hins vegar þeirra sem fjallað er sérstaklega um í frumvarpi þessu víkja hinir síðarnefndu.“ (undirstrikað hér).

Öllum þessum lagaákvæðum ber Umhverfisstofnun að fara eftir við undirbúning og útgáfu starfsleyfis, rannsaka sjálfstætt öll málsatvik og taka rökstudda afstöðu til ákvörðunar Skipulagsstofnunar varðandi mat á umhverfisáhrifum, sem og að kanna og rökstyðja álit sitt á því, hvort fullnægjandi rannsókn og greining liggur fyrir í viðkomandi máli, bannig að efni rökstuðnings uppfylli áskilnað 22. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993.

Þessar lagaskyldur og undirbúningsferli og útgáfa starfsleyfis eru í samræmi við grundvallarreglur laga um verndun náttúru landsins eins og hér hefur verið tíundað. Hins vegar er í ýmsum ákvæðum frumvarpsins gerð einkennileg tilraun til að lauma aðkomu Umhverfisstofnunar að ýmsu leyti undir Matvælastofnun, sem hefur allt öðrum skyldum að gegna með útgáfu síns rekstrarleyfis. Eru ýmis ákvæði frumvarpsins af þessum ástæðum ótæk og óboðleg Alþingi til meðferðar í óbreyttri mynd.

19. Rekstrarleyfi Matvælastofnunar.

MAST hefur fram til þessa hvorki virt löglega meðferð og birtingu umsókna fyrir rekstrarleyfi né birtingu útgáfu rekstrarleyfa og hefur reynt til hins ítrasta að halda leyndum gögnum og upplýsingum, og engu svarað athugasemdu, sem gerðar hafa verið um rekstrarleyfisferlið. Þannig virt að vettugi lögmæltan andmælarétt skv. stjórnsýslulögum. Þurft hefur að leita til Úrskurðarnefndar um upplýsingamál til að fá gögn afhent frá MAST. Að ekki sé minnst á dýralækni fisksjúkdóma hjá stofnuninni, sem gaf um árabil umsagnir um leyfi til sjókvíaeldis og varð í fyrra uppvís að privat bóluefnasölu til eldisfyrirtækja. Þá hefur MAST leyft sér að heimila sjókvíaeldi í Reyðarfirði á grundvelli ólöglegrar framlengingar útrunnins rekstrarleyfis. Sá gjörningur er til meðferðar hjá dómtónum. Nánast öll útgefin rekstrarleyfi MAST fyrir sjókvíaeldi hafa verið kærð til ógildingar. Af þessum ástæðum m. a. er Matvælastofnun ekki í stakk búin til að taka á sig þá ábyrgð sem fylgir því að vera ábyrgur og sjálfstæður rekstrarleyfisútgefandi. Hvað þá að vera eins konar yfirstjórnandi starfsleyfisútgáfu Umhverfisstofnunar og matsgerða og rannsókna Hafrannsóknastofnunar. Af þessum sökum eru frumvarpsákvæðin varðandi aðkomu MAST að leyfaútgáfu Umhverfisstofnunar ótæk og óboðleg til meðferðar Alþingis.

E. Nokkur atriði í greinargerð frumvarpsins (20. – 32. tl.)

20. Er nauðsyn, að ráðherra komi að ákvörðun um útgáfu áhættumats erfðablöndunar?
Sú furðulega staðhæfing er í tl. 3.1. að mikilvægt sé að ráðherra komi að ákvörðun um útgáfu áhættumats erfðablöndunar og staðfesti það, enda hefur áhættumatið áhrif á nýtingu auðlinda við Ísland. Auðlindanýting við Ísland hefur ekkert með áhættumat erfðablöndunar að gera eins og öllum er ljóst. Áhættumatið er ætlað sem veikburða vörn fyrir villta laxastofna í ósnortinni náttúru landsins. Allt pólitískt inngríp í vísindalega niðurstöðu áhættumatsins er bæði til skaða fyrir viðkomandi ráðherra og vísindalegan grundvöll áhættumatsins. Er því beint til ráðuneytisins að fella niður viðkomandi ákvæði úr frumvarpsdrögum.
21. Úthlutun á grundvelli „hagstæðasta“ tilboðs.
Í frumvarpinu (tl. 3.2.) er gert ráð fyrir að eldissvæðum sé úthlutað á grundvelli hagstæðasta tilboðs. Við mat á hagstæðasta tilboði komi til skoðunar ýmis önnur atriði svo sem reynsla af fiskeldisstarfsemi, samfélagsleg ábyrgð, fjárhagslegur styrkur og mælikvarðar sem mæla hvernig tilboðsgjafi hefur stundað og hyggst stunda sinn rekstur m.a. út frá umhverfissjónarmiðum. Hér er um að ræða sérkennilegt og ótækt tilboðsfyrirkomulag. Hver og hvernig á að meta nefnd atriði? Tilboðsgjafi er í fullkominni óvissu við tilboðsgjöf, hvort hann getur yfirhöfuð orðið hlutskarpastur enda þótt hæstbjóðandi væri. Spurningin er sem sagt, hvernig á að meta þessi upptöldu atriði til fjár? Engin leið er að leggja það á ráðherra að setja trúverðugar reglur um slíkt mat. Umrædd ákvæði um úthlutun á grundvelli tilboða eru því ónothæf.
22. Gert er ráð fyrir eftifarandi umsagnaraðilum vegna ákvörðunar um svæðaskiptingu hafsvæða í eldissvæði: Samgöngustofu, Skipulagsstofnun, Umhverfisstofnun, Landssambandi fiskeldisstöðva, aðliggjandi sveitarfélögum og Landhelgisgæslu Íslands. Ekki verður séð hvað Samgöngustofa og Landhelgisgæslan hafa hér að gera, en í sjálfa sér er umsögn þeirra skaðlítill. Hins vegar er augljóst, að Landssamband veiðifélaga þarf nauðsynlega að vera umsagnaraðili, enda miklir hagsmunir í húfi fyrir þau um 150 veiðifélög og 2.250 lögbýli með veiðirétt, sem eru innan þess landssambands.
23. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir heimild til að birta opinberlega tilteknar upplýsingar (tl. 3.2.). Með þessum lagabreytingum sé verið að veita almenningi upplýsingar um rekstrarleyfishafa og starfsemi þeirra. Slíkar heimildir eru nú þegar í stjórnsýslulögum, lögum um upplýsingarétt um umhverfismat, Áróasamningnum og tilskipun EB um umhverfismál.
Hér þarf nauðsynlega að lögfesta skyldu til þessarar birtingar og einnig skilgreina skýrlega hvaða upplýsingar séu undanþegnar birtingu.
Ákvæði í 17. gr. b. frumvarpsins takmarkar að óþörfu rétt almennings skv. lögum nr. 23/2006 um upplýsingarétt um umhverfisáhrif.
24. Gert er ráð fyrir svokölluðu „innra eftirliti“ (tl. 3.5.), sem merkir að eldisaðili hafi eftirlit með sjálfum sér. Jafnframt er ráðgert að draga úr eftirliti utanaðkomandi stofnana. Með því komi vísir að áhættumiðuðu eftirliti. Er ekki allt eftirlit áhættumiðað? Þessari ráðagerð er alfarið mótmælt. Nær væri að auka eftirlit með eldisiðjunni sbr. margvísleg óhöpp og slys að undanförnu í þegar byrjuðum sjókvíarekstri.
Þá er gerð sú krafa í frumvarpinu, að frávik (=brot á reglum) við eftirlit sé innan ásættanlegra marka. Hvað er meint með ásættanlegum mörkum og hver á að setja þau? Þá er einkennilegt ákvæði í 1. mgr. 15. gr. frumvarpsins, þar sem segir: „Rekstrarleyfishafi skal sannprófa að eftirlit og úrbætur séu í samræmi við reglur um innra eftirlit.“

Þannig sannprófun eftirlits af hálfu rekstraraðilans sjálfs er lítt trúverðug.

25. Gert er ráð fyrir vöktun á laxalús í eldinu (tl. 3.6.) og skal MAST meta hvort og þá hvaða aðgerða er þörf. Niðurstöður vöktunar skal birta opinberlega í samræmi við b-lið 17. gr frumvarpsins.
Ákvæði er nú komið um skyldu til birtingar upplýsinga um laxalús, en einnig þarf að lögákveða viðmiðunarmörk laxalúsar sem viðunandi ástand. Í Noregi eru þessi viðmiðunarmörk nú 0,2 lýs á hverjum fiski að meðaltali.
Ákvæði í 17. gr. frumvarpsins þarf lagfæra, þannig að MAST sé skylt að birta opinberlega upplýsingar um alla bekpta sjúkdóma (ekki aðeins tilkynningarskylda sjúkdóma) og einnig um öll óhöpp í eldinu. Vísast hér til vírussýkingar í stærstu hrogna- og seiðaframleiðslustöð landsins, sem aldrei hefur verið minnst á opinberlega hér á landi. Sérfræðingar á svæði Cooke eldisstöðvarinnar í Washingtonríki í USA létu eyða 800.000 seiðum frá þessari íslensku seiðastöð í tvígang á sl. ári, þar sem vírusinn væri ósættanleg áhætta fyrir villta laxastofna. Um er að ræða PRV vírus (Piscine Orthoreovirus). Ekki er vitað um útbreiðslu þessarar veirusýkingar í íslenskum seiðaeldisstöðvum eða í sjókvíaeldi, enda hefur ekki verið skimað fyrir sjúkdómnum hér á landi fyrr en eitthvað lítilega á sl. ári.
26. Umhverfiseftirlit MAST er fellt niður (tl. 3.7.) og falið Umhverfisstofnun einni. Allt eftirlit með sjókvíaeldi þarf að vera undir ströngu eftirliti hlutlausra aðila, sem ekki eru leyfisveitendur. Sjá nánar 9. tl. hér að framan. Sem dæmi um sinnuleysi núverandi „eftirlitsaðila“ vísast til atviks hjá Arnarlaxi hf. í Arnarfirði, þegar eldisfyrirtækið braut ákvæði í starfsleyfi um hvíld eldissvæðis við Hringsdal með því að setja út seiði í byrjun júní 2018 eftir 3 mánaða hvíld, sem er brot á ákvæði í starfsleyfinu um lágmark 6 mánaða hvíldartíma. Þrátt fyrir margítrekaða kvörtun og kærur nágranna eldissvæðisins sl. hálftrár hefur UHS ekki fengist til að framfylgja eftirlits- og aðgerðaskyldu sinni og umhverfisráðuneytið er fullkomlega sinnulaust þrátt fyrir ítrekaða kröfu um að UHS komi á reglufestu á svæðinu.
27. Álit Skipulagsstofnunar um mat á umhverfisáhrifum (tl. 3.8.). Nauðsynlegt er að lögfesta að sé álit Skipulagsstofnunar neikvætt um umhverfisáhrif framkvæmdar, sé óheimilt að gefa út starfs- og rekstrarleyfi.
28. Lagt er í hendur MAST (tl. 3.9.) hvaða gögn stofnunin leggur fram í rökstuðningi sínum með tillögum að rekstrarleyfi. Þarf að vera lögbundið að öll gögn séu lögð fram. Eigið mat MAST er ótækt og óþarf. Þrátt fyrir ótvíraða lagaskyldu samkvæmt stjórnsýslulögum hefur MAST hingað til hvorki birt tillögu að rekstrarleyfi né útgáfu rekstrarleyfa. Ákvæði 12. gr. frumvarpsins ætti að koma reglufestu á vinnubrögð stofnunarinnar, en þarf einnig skýrlega að taka til birtingar á tillögu að rekstrarleyfi.
29. Gert er ráð fyrir niðurfellingu skyldu ráðherra að leita umsagna ýmissa stofnana og hagsmunaaðila vegna reglugerða sem fyrirhugað er að setja samkvæmt fiskeldislögum sbr. a-lið 2. gr. frumvarpsins (tl. 3.16.). Þessi niðurfelling er ótæk og dregur að óþörfu úr aðhaldi og samráði við fagaðila og hagsmunaaðila. Gerð er tillaga um að hætt verði við þessa niðurfellingu skyldu til að leita umsagna.
30. Rétt er að það komi skýrt fram að ákvæði frumvarpsins eru ekki samin með samþykki Landssambands veiðifélaga (tl. 6.) eða aðkomu Náttúruverndarsamtaka Íslands eða Náttúruverndarfélagsins Laxinn lifi.

31. Vakin er athygli á einkennilegri niðurfellingu ákvæðis í 10. gr. fiskeldislaganna þar sem m.a. er tekið fram að í rekstrarleyfi skuli kveðið á um skyldu rekstrarleyfishafa til að annast yöktun og rannsóknir á nánasta umhverfi sínu. Í greinargerð (tl.7.1.5.) er hins vegar sagt, að eftirlit verði aukið með fiskeldisfyrirtækjum. Þarfnað breytingar til fyrra orðalags.
- Þá er einnig fellt niður það ákvæði í 10. fiskeldislaganna, að setja skuli í reglugerð ákvæði um utanáliggjandi merkingu á eldislaxi til að auðveldara sé að aðgreina hann frá villtum laxi. Hér er mikilvægt ákvæði fellt niður, sem brýn nauðsyn er að haldi gildi sínu. Reyndar er til hins verra að fella niður 10. greinina alla eins og tillaga er gerð um í frumvarpinu, nema hvað 6. málsgreinin mætti missa sig (um rekstrarleyfi fyrir minni nýtingu en 40%).

32. Niðurgreitt sjókvíaeldi erlendra auðhringa.

Gert er ráð fyrir árlegum útgjöldum ríkissjóðs til fiskeldis (tl. 7.3.) a.m.k. um kr. 70 – 150 milljónir. Þessar greiðslur úr ríkissjóði eru sóun á almannafé og algjör óþarfi, nema því aðeins að rekstraraðilar verði rukkaðir um auðlindagjald í ætt við það sem hinir norsku eigendur verða að borga heima hjá sér. Sjálfsgagt er að setja strax í fiskeldislögin ákvæði um auðlindagjald í fiskeldi og að það greiðist áður en eldið hefst og einnig sem árlegt gjald. Nefnt er í eldri frumvarpsgreinargerð frá 2018, að auðlindagjald fyrir 67.000 tonna eldi geti orðið rúmlega einn milljarður eftir x ár (í fréttum eftir 8 ár). Í Noregi er auðlindagjald fyrir 67.000 tonna eldi nú um 167 milljarðar íslenskra króna.

33. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar (tl. 5.).

Augljóst er að afnot eldisfyrirtækja af auðlindum hafssins utan netlaga samræmist ekki 40. gr. stjórnarskráinnar sjá 4. tl. þessara athugasemda hér að framan.

Þá er einnig ljóst, að hið nýlega lagaákvæði (lög nr. 108/2018 frá 10. október 2018) sem nú er 21. gr. c. í fiskeldislögum nr. 71/2008 stenst ekki stjórnarskrá og er að auki í andstöðu við þjóðréttarskuldbindingar Íslands samkvæmt EES samningnum og ákvæði Árósasamningsins.

Með vísan til framangreindra athugasemda er óhjákvæmilegt að framkomin frumvarpsdrög sæti ýtarlegri endurskoðun og lagfæringum.

Fyrir hönd Náttúruverndarsamtaka Íslands og
Náttúruverndarfélagsins LAXINN LIFI

Ottar Yngvason

Fylgiskjöl:

1. Stutt yfirlit yfir helstu athugasemdir við greinar frumvarpsdraganna (ekki tæmandi aths.).
2. Nokkur skjöl til fróðleiks um landeldi o. fl.